

Veysel ÇOLAK
ile
Söyleşi

Konuşan:
Aslıhan TÜYLÜOĞLU

Veysel Çolak 1954 yılında Rize, İkizdere, Cevizlik köyünde doğdu. 30 yıl lise ve eğitim enstitülerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. 42 yıldır şiir ve şiir üzerine yazılar yazıyor. Bazı dönemlerinde Mehmet Pınar ve Göksu Acar imzalarını da kullandı. İlk şiiri 1973 yılında *Demokrat İzmir* gazetesinde yayımlandı. 1988 yılında “Yenibütün Şiir Hareketi”ni başlatanlardan biri oldu. Şiir sanatına inanıyor.

Şiir Kitapları: *Terin Yaktığı Bir Yaradan* (1978), *Günlerin Yağmurunda* (1980), *Aşkol-sun* (1982), *Fotoğraf Arkalıkları* (1985), *Ötesi Yar* (1985), *Ölümler Diyalogu* (1988), *Umut Aşktadır* (1993), *Buz ve Ateş* (1994), *Aşkın La Sesi* (1995), *Güzel Suç* (2000), *İkizim Sevgilimdi* (2000), *Mürekkap Zamanlar* (2005), *Birkaç Kuş Birkaç Anı* (2008), *Sen Balık mısın?* (Çocuk şiirleri; 1979), *Amacımız Aşk*, (2010), *Hayata Resimaltı* (2011), *O Zaman Bitti* (2013), *İki Karanlık Arasında* (2014).

İnceleme-Deneme-Eleştiri Kitapları: *Edip Cansever’de Şairin Kanı* (1997), *Mürekkabin İçtiği Ses* (1999), *Yabancılaşma ve Öteki Şiir* (1999), *Şiir Çıplak* (2004), *Şiir Nedir ve Nasıl Yazılır? / Yaratıcı Yazma Dersleri* (2011), *Dikkat! Şiir...*, (2009), *Yansımının Gerçeği* (2009), *Şiirden Önce / Şiirden Sonra* (2011), *Nâzım Hikmet Şiirinde “İnsan Manzaraları”* (2011), *Milhan’a Mektuplar* (2010), *Kedisi Gece* (2014).

1974 yılında *Milliyet Sanat* dergisinin düzenlediği “1974, Yılın En Başarılı Genç Şairi” yarışmasında ödül alan dört şairden biri oldu. “Güzel Suç” adlı şiir kitabıyla Behçet Aysan Şiir Ödülü ve 2000 Orhon Murat Arıburnu Şiir Ödülleri kapsamında verilen “Turgut Uyar Jüri Özel Ödülü”nü; “Birkaç Kuş Birkaç Anı” adlı kitabıyla 2008 Yunus Nadi Ödülü’nü (Ödülü Abdülkadir Budak’ın “Mesafe” adlı dosyası ile paylaştı) kazandı.

Bu çağın getirdiği belalarla baş edebilmenin bir yolu da lirik şiiri yeniden tasarlamakla olanaklıdır.

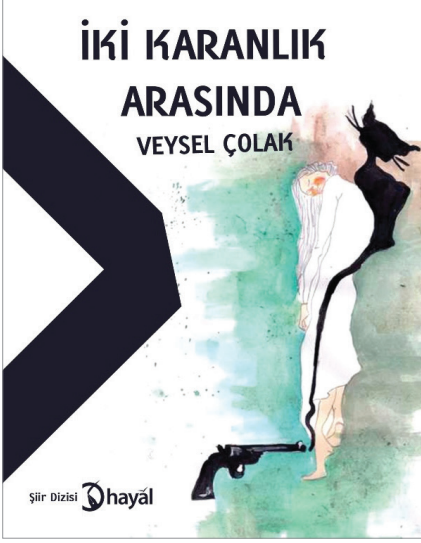
Veysel Çolak, kırk beş yılını şiire adanmış bir şair. Dil ve şiir üzerine yoğun olarak düşünen, ele geçirdiği şiir bilgilerini okuyucuyla bölüşen şairlerimizden biri. Şiire, şiir sanatına olan inancı; onun “Şiirin dışında üşürsünüz.” sözünde yansıyor, denilebilir. Şiirsiz toplumun eksik, şiirsiz insanın yalnız olduğunu söylemesi de öyle. Kendisiyle, şiir sanatını, kendi şiirini konumlandırışını konuştu. **A. Tüylüoğlu**

• **İki Karanlık Arasında adlı yeni kitabınızda insani duyarlılığı öne çıkartan şiirler var. Nedir sizi rahatsız eden? Günümüz insanıyla başınız dertte gibi görünüyor. Ne dersiniz?**

Çağın en büyük sorunu, insani duyarlılığın yitirilmesidir. Artık kimse-nin yüreği titremiyor. İnsanların öldürülüşünü, kapitalist savaşların getirdiği katliamları canlı yayın izleyenlerin kılı bile kıpırdamıyor. Sokaklarda kıvranarak ölen kedi ve köpekler kimsenin umurunda değil. Hava, su, toprak ölüyor. Böyle olmasına karşın, insanoğlu ürkütücü bir aymazlık içerisinde. Kimse, sorumluluk duyup kendini görevlendirmiyor. Hayata sahip çıkmanın ne demek olduğu unutulmuş durumda. Bu, toplumsal ve bireysel duyarlılığın yitirilişiyle ilgili bir durum. Şiir, bu öldürücü fotoğraf karşısında ilgisiz kalamaz, kalmamalı. Sözü ettiğiniz o insani duyarlılığı yeniden oluşturmak durumundayız. Bunu amaçlayan şiirler yazmak istedim. Umarım bir kişi anlar bunu, değişir; hayatı gözetan bir özne olur.

• **Herhâlde, söylediğiniz nedenlerden ötürü şiirde lirizmin peşindesiniz? Bu şiir tutumunuz, modernizmle yüzleşmeyi de içeriyor bir bakıma.**

Lirik şiiri önemsiyorum. Lirik şiirin yeniden tasarlanıp işleyişe sokulması kanısındayım. İnsanı yeniden kazanmanın bir olanağı olarak görüyorum bunu. Modern şiir bunu başaramadı. Kapitalizmin dünyayı götürdüğü uçurumu, insanlığın sonu olacak yıkımı hissettirmeye çalışır modern şairler. Olabilecek bütün yıkımları sezdirerek; bireysel ve toplumsal bir korku oluşturmayı amaçlayarak tasarlalar şiirlerini. Bir kâhin gibi çıkarımlarda bulunur ve bunları anlatmaya koyulurlar. Bu nedenle görüntüler sunarlar okuyucuya, şiiri bir görüntü sanatına indirgerler. Şiirlerin sesi de anlamsal bir karşılık oluşturmaz ama bu sesin ürkütücü olmasına özen gösterilir ki istenilen korku oluşabilsin. Modern şiir yazıyor olmak için şiir dilini düzeysizleştiren; yanlış, yanılgı dolu yorumlara açık olan, söylenmek isteneni karşıtına dönüştüren şairler bu açmazlarını fark ederlerse, lirik şi-

irin neden gündemde kalması gerektiğini belki anlayabilirler. Bu çağın getirdiği belalarla baş edebilmenin bir yolu da lirik şiiri yeniden tasarlamakla olanaklıdır. Lirik şiirin dışına çıkıp bilinçli olarak modern şiir yazmaya koyulanlar okuyucuyu umursamaz. Çünkü anlaşılmayı dert edinmezler. Bu tutumun bir sonucu olarak alegori ve semboller modern şiirin karakteristik özelliği olarak işleyişe sokulur. İmge görevi yüklenir bunlara. Bu, yaşanılardan da kopuşu getirir. Okuyucu şiirle anlamsal bir iletişim kuramaz. Sıkça kullanılan alegori ve sembollerin daha önce yazılmış kaynaklardan derlenmesi de anlamı iyice bulanıklaştırır. Dizeler birbirlerinden kopuktur. Lirik şiirde ise dil, arkaik özelliklerini korumaktadır. Bu özelliği nedeniyle modern olanın dışına çıkar, modernliğin antitezi olarak varlığını sürdürür. Anlamı ve duyarlılığı önemser. Okuyucu ile şiir arasında bir uzaklaşma, bir yabancılaşma oluş-

turacak evrilme, lirik şiirde görülmez. Lirik şiir öncü bir şiirdir, ama modern şiirin hazırlayıcısı değildir. Hâlâ kendi olabilen bir şiir anlayışıdır.

• *Tarihsel bir içeriği de var bu söylediklerinizin. Dadaistleri getiriyor insanın usuna. Siz ise insanı onarmanın bir olanağı olarak lirizmi görüyorsunuz. Bu bağlamda neler söylenebilir?*

Haklısınız. Dadaistler I. Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkıma bakıp, insanlığın konumlanması karşısında dehşete düşerek, bu insan tipinin yıkılması gerektiği sonucuna varmıştı. Dadaist manifestosunun içeriği budur. Yazdıkları şiirin uyumsuzluğu, insanın uyumsuzluğudur, saçmalığıdır. Eğer bu olumsuz insan tipi radikal bir değişime uğratılırsa, gelecekte yeni bir insan tipi yaratılabilirdi. O, olumsuz insan tipini yıkmakta Dadaistler başarılı olmuş, ama yeni insan tipini oluşturma sürecini başlatamamışlardı. Yeni insanı oluşturma sürecini sürrealistlerin başlattığını saptamak doğru olur. Öyledir çünkü. Buradan bakınca hayatın kangren olması, yoğun ilişkiler getirmesi, dibe vurması şiire zarar değil; aksine şiir için büyük olanaklar getirir. Bu tuhaf bir paradoks işte. Dengeleri sağlanmış, sorunları azalmış, bireysel ve toplumsal çelişkileri en aza inmiş, uzlaşmaz sorunları aşılmış bir toplumda şiirin yaşama şansı kalmaz pek. Tıpkı İskandinav ülkelerinde olduğu gibi. Sanırım Türkiye'de ve dünyada yaşanılanların içerik zenginliği şairlerle buluşursa şiir yeniden doğar, kültürel bir besin olarak bireyi ve toplumu değiştiren,

geliştiren gücüne, büyüklüğüne ulaşır. Şiir, böylesi koşullarda doğar, fışkırır, gelişir, toplum uyuduğunda tarih burcu olarak işleyişe girer. Büyük şiirlerin zamanıdır böylesi dönemler. Önemli olan, aslolan; şairin bu olanağı görmesidir. Şimdilerde, Türkiye’de şair geri çekilmiş, şiir de hiçbir dönemde olmadığı kadar geri itilmiştir. Görünen o ki şair sorunlu ve sorumludur. Bu da, duyarlı öznesini yitiren şiirin belirleyici açmazıdır. İşte bu nedenlerle lirik şiir diyorum.

• *Bir bakıma şiirde gördüğünüz açmazları gidermek üzere kuruyorsunuz şiirinizi. Yeterince anlaşıldığınızı düşünüyor musunuz? Görünen o ki insanlar arasında yoğun bir iletişimsizlik var. Bu konuda, sizin gözlemleriniz nedir?*

İnsanlarda ürkütücü bir algılama, kavrama eksikliği var. Mevlâna, “Sen ne anlatırsan anlat, senin bildiğin, karşıdakinin anladığı kadardır.” saptamasını yapıyor. Bu duruma düşürülmek insanı üzüyor. Bir düşüncüyü öne çıkartan ‘bir şeyler’ söylüyorsunuz. Verilen tepkilerin uzaklığı, ilişkisizliği; söylemek istediğinizin hiç anlaşılmadığını gösteriyor. Örneğin, üşenmeyip “Leylâ vü Mecnun” hikâyesini, bu hikâyenin türevlerini anlatıyorsunuz birilerine. Bir bakıyorsunuz ki karşınızdaki “Leylâ, Mecnun’nun neyi oluyor?” diye sorabiliyor. Genelde, tam da böyle bir iletişimimiz var. Düşünsel yaşamımızın ne hâlde olduğunu anlayın işte.

• *‘Güzellikler’ de buluşturucu olmuyor. Yaşanan bireysel ve toplumsal ayrışma, giderek yoğun bir bencillığe dönüşüyor. Bu çıkmazın insani çözümlemesini yapar mısınız?*

Güzellik yaratma çabalarını da işlevsiz bırakan büyük bir sorun bu. Dokunulan kadifenin yumuşaklığı, kulağa gelen ses, yenilen bir şeyin tadı, alınan koku, görülen bir şey hoşla gitmişse, bunların güzel oldukları düşünölmüş. Ne yazık ki bir ölçüt olarak yerleşmiş bu. ‘Keyif almak’ deyimi de her türlü estetik algıyı karışılacak biçimde kullanılıyor şimdi-lerde. Kişi yemek yiyor, şiir okuyor, denize bakıyor...; beğenmişse, keyif aldığı söyüyor, yani ‘güzel’ yargısında bulunmuş oluyor. Doğal olarak, bunun karşısı da ‘çirkin’ yargısı oluyor. Bilinen o ki “güzel” ve “çirkin” kavramlarının anlamı kişiden kişiye değişir. Bu nedenle “güzel”, ya da “çirkin” demek yeterli değildir. Yani keyif alıyor olmak, bir ölçüt olarak kullanılamaz. Keyif, Aristoteles’in de belirttiğı gibi, eylemliliğın karşısıdır, hiçbir şey yapmamaktır. Oysa şiir okuyucusu eylemli olmak durumundadır. Bir şiiri değerlendirirken yapı, biçim, biçem, dizelerin kurgusu, dilin kullanılışı, imge, ses, esin gibi birçok belirleyici ögenin ölçüt olarak işleyişe sokulması gerekir. Her şiirin biricik olduğı, şairi tarafından bile ikinci kez yazılamayacağı düşünölürse, o şiirin estetik ölçütlerini de beraberinde getirdiğı gözden kaçırılmamalıdır. Bundan da anlaşılması gereken, estetik ölçütlerin şiirden şiire sürekli değiştiğı, değişmesi gerektiğidir. Estetik değerler öz ya da biçim ile sınırlandırılmaz. Yoksa şairden bir kalıba uygun yazması istenmiş olunur. Yazıldığında da konulan kurallara bağımlı bir şiir yazmanın öte-

sine geçilemez. Her şiir, yeni estetik ölçütler öneriyorsa başarılıdır. Bu da, şiirin kendini yenilemesini getirir. Şiir, keyif almakla yetinen değil, bunların bilincinde bir okuyucu gereksinmektedir.

• *Verimli bir şairsiniz. Şiir sanatını ilgilendiren her alanda eserler, etkinlikler koyuyorsunuz ortaya. Çıkarttığınız dergiler, hazırladığınız şiir yıllıkları, yaptığınız derlemeler var. Edip Cansever’de Şairin Kanı (1997), Mürekkebin İçtiğı Ses (2004), Yabancılaşma ve Öteki Şiir (1999), Şiir Çıplak (2004), Şiir Nedir ve Nasıl Yazılır (2005), Dikkat Şiir (2009), Yansımanın Gerçeğı (2009), Şiirden Önce / Şiirden Sonra (2011), Nâzım Hikmet Şiirinde ‘İnsan Manzaraları’ (2011) adlı inceleme / deneme / eleştiri kitaplarınızda şiire ilişkin onlarca yazı yer alıyor. Şiir düşüncesine ağırlık verdiğiniz çok açık. Bir şair, bunca yazıyı neden yazar? Yeridir sanıyorum. Şiirlerinizde biçime çok önem verdiğiniz, hatta biçimci olduğunuz söyleniyor. Tam bu noktada şiirde öz ve biçim konularını konuşabiliriz sanıyorum.*

Öncelikle şunu belirtmeliyim: biçimci değilim ama bir metni şiir kılmanın biçime bağılı olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki konuşurken, yazarken, şiire ilişkin “biçim, biçem, içerik” ve daha birçok terim ezbere kullanılıyor. Bunu rahatlıkla söyleyebiliyorum, çünkü şiir yazmaya çalışanların bu terimler üzerine hiç düşünmedikleri yazdıkları şiirlere bakınca kolayca anlaşılabilir. Hâlâ,

özle biçimin etle tırnak gibi ayrılmaz olduğu anlaşılmış değil. İnsani açıdan büyük bir konu ele alındığında, büyük bir şiir yazılacağı sanılıyor. Öyle değil işte. Bir metni şiir kılan, anlatılan konu değil, “nasıl anlatıldıdır.” Yani, biçimdir. Biçimi öze, özü biçime dönüştürerek yazılır şiir. Bu sorunu, 632 yıl önce İbn Haldun önemli eseri *Mukaddime*’de “Bilmek lazımdır ki gerek nazım, gerek nesir olsun kelâm sanatı manalarda olmayıp ancak lafzlarda (kelimelerde, söyleyişte ve deyişte) dir. Bu hususta lafzlar asl olup manalar sadece ve sadece ona tâbi durumlardır.” diyerek gidermişti bana kalırsa. Bu arada İbn Haldun’un ‘lafz’ kavramını biçim anlamında kullandığını belirtmeye gerek var mı bilmiyorum. Aynı bu bağlamda Octavio Paz, “*Şiir; şiirselliği kapsayan, onu harekete geçiren ve açığa çıkartan canlı bir varlıktır. Biçim ve öz aynıdır onda.*” saptamasını yapıyor. Emil Staiger ise “*Biçim en yüksek içeriktir*” diyerek tamamlayıcı oluyor. Anlaşılabacağı üzere, aldığı taşı pencereye fırlatan birinin bu eylemiyle camın kırılışını birbirinden ayırmanın olanağı yoktur. Özle biçimin iç içeliği bu işte. Denilebilir ki hiçbir konu, hiçbir tema, olay ve olgu kendiliğinden, tek başına şiir olamaz. Konu, tema, olay, olgu esinleyicidir, yazmak isteyen harekete geçirir. Artık bundan sonra işçilik başlar. Biçim, teknik, yapı, dizelerin yatay ve dikey kurgusu, biçem, dilsel buluş, imge oluşturma, bir metnin şiir olması için belirleyici olmaya başlar, belirleyici olur. Hayattan yanaysanız oluşturacağınız tema

Öz varlığı ve kuralları ile dil, kendiliğinden ideolojik olmaz. Dil, kendiliğinden taraflı değildir çünkü. Dil, onu kullanan toplumsal öznelerin ideolojisine göre içerik kazanır.

elbette önemli. Bu, şairin ideolojisiyle, oluşturduğu içerikle ilgilidir. Bir metnin şiir olması için yeterli değildir. Kendiliğinden şiir değildir çünkü. O içeriği yansıtan biçimdir şiir. Bu nedenle ‘nasıl söylediğin’ önemli. Bu, bir metnin şiir olup olmadığını ele verir ama bir metnin şiir olup olmadığına karar verirken farklı ölçütler kullanılıyor. Kimisi manzumelerin dize, uyak anlayışının dışına çıkılmasını yeterli görüyor. Kimisi yeni bir söz dizimi yaratmanın yeterli olacağı kanısında. Alışılmamış bağdaştırmalar oluşturma, böylece alışılmamış imgelelere ulaşmanın yeterli olacağını düşünenler de var. Az da olsa, Greklerden

bu yana şiire tekne (teknik) dendiğini anımsayıp tekniği öne çıkartanlar var. Elbette, salt biçimi öne çıkartanlar da var. Duyguyu, anlamı öne çıkartanları ise hiç anlamıyorum. Duygu ve anlam, elbette olacak ama bunlar bir metni şiir kılmaya yetmez, şiir kılmaz. Bir metni şiir kılan biçimdir çünkü. İyi de, bu özelliklerden birini yansıtan bir metne şiir demek doğru olur mu? Hiç sanmıyorum. Çünkü şiir bunların biriyle değil, bunların organik bütünleşmesiyle oluşur.

• **Cemal Süreya da “Şiirin tarihi, şiir biçimlerinin tarihi olmuştur.” saptamasını yapıyor. İyi de, ‘şiirde biçim’ denilince neyi, neleri anlamak gerekiyor?**

“Şiirde biçim” denilmese, daha doğru olur diye düşünüyorum. Çünkü kapsamı çok geniş bir adlandırma bu; gene bu nedenle içerdiği anlam da belirsizleşiyor. Başlangıçtan bu yana yazılagelen şiirler, hiçbir zaman tek bir biçim üzerine kurulmamış. Her şiir anlayışı, her şiir, biçimini de beraberinde getirmiş. Bu nedenle, şiirden hareket etmek gerekiyor. *Mani biçimi, güzelleme biçimi, ağıt biçimi, gazel biçimi, kaside biçimi, sonnet biçimi...* diyebilirsiniz. Bu doğru olur. Bunların her birinin kendine özgü biçimleri vardır. Bunların bilgisine de, günümüzde ulaşılmış durumda. Cemal Süreya da, aktardığınız yargısında buna vurgu yapıyor. Şiirin en ilkel olanından başlayarak günümüze gelinceye kadar, hep farklı biçimler oluşturduğunu, kendi gelişim tarihini de biçimde yansıttığını söylemiş oluyor. Evet,

Unutulmamalı ki kurulan her cümle dilin bir yorumudur ve bir ideoloji içerir.

anlamak, özümlemek gerekiyor bunu. Biz konuyu daraltarak *serbest şiiri biçimi* üzerine konuşabiliriz. Serbest şiir biçimi; ritmi, söyleyişi, söz dizimini, bakış açısını, noktalama imlerini, sözcük seçimini, ünlü, ünsüz ses yinlemelerini, söz ve anlam sanatlarını, tasarımı, yapıyı, yaratıcılığı içerir. Neyi anlatırsanız anlatın, biçimi oluşturan bu öğeler anlamı oluşturmak için kullanılır. Serbest şiirin biçimini oluşturmak da bu öğelerin etkili biçimde kullanılmasına bağlıdır. Sanırım şunları da eklemek gerek: Biçem bilinci edinmiş her şair ve okuyucu bir şiiri değerlendirebilir kanısındayım. Her şair kendi eleştirmenidir derken daha çok biçem konusuna vurgu yapıyorum. Kendi biçimini bilmek önemli. Bu, sizin şiir dilinizi belirler. Şiir yazmak isteyen böyle bir derdinin olması gerekir. Türk şiirini, dünya şiirini iyi bilerseniz şiir yazarken özgür olursunuz. Çünkü şiirde yapılanların bilincindesinizdir. Var olan şiir birikimine, onca deneyime neyi ekleyeceğinizi düşünürsünüz. Bu, size ait olacak şiiri bulmanızı sağlar. Böyle bakılmıyor. Şiir yıllıklarına, edebiyat dergilerine, antolojilere giren, ödül alan şiirler önemseniyor daha çok. O şiirler örnek alınıyor. Bu nedenle örneksemeye (analoji) yazılan bir şiir

var Türkiye’de. Yazılan şiirlerin tek tip oluşunun nedeni de bu. Beğenildiği var sayılan şiirlere benzeme çabası, beğenilmeme korkusundan besleniyor. Oysa bir şairin böyle bir derdinin olmaması gerekir. Yeter ki yazdığın şiir olsun ve senin getirdiğin yenilikleri içersin. Bu başarılı olduğunda, yazılan her şiir bir gün mutlaka beğenilecektir. Şair olabilmek de buna bağlı.

• **Sözcük seçimi de biçime dahildir dediniz. Bunu biraz açar mısınız? Bir yazınızda ‘fossil sözcükler’den söz etmiştiniz. Ayrıca, dilin ideolojik olduğu söylenebilir mi?**

Sırasıyla söylemeye çalışayım: ‘Sözcük’ deyince insanların aklına sadece sözcüklerin anlamı geliyor. Oysa sözcüklerin bir sesi de vardır. Bu ses, anlama dâhildir, anlamdır bir bakma. Ayrıca sözcüklerin görünüşü de oldukça önemlidir. Sözcükler yazıya geçtiğinde canlanır. Alımlayıcı (okuyucu) anlamını düşünür ama o sözcük aynı zamanda bir nesne değeri kazanır. Bir nesneye bakar gibi bakılır o sözcüğe. Yani bir resim tarafı da var sözcüklerin. Şair bütün bunların hesabını yaparak seçmeli sözcüklerini. Şiir için vazgeçilmezdir bu.

‘Fossil Sözcükler’ derken, Türkçeden sürülmüş sözcükleri kastetmiştim. Ekonomik, teknolojik ve benzeri büyük değişimler; bazı sözcükleri günlük yaşantıdan kullanılmaz kılıyor. Yakın geçmişten örnek vereyim: “orak, kosa, dirgen, yaba, döven, tırmık, pulluk, dibek...” daha dün, tarımda temel üretim aracıydı. Yaşamda bir karşılıkları vardı. Kendi diyalektiği içerisindeki

kır insanını yazarken bu araçların adı olan sözcükleri kolayca kullanabilirdi şair, yazar. Bugün de kullanabilir ama yazdığı şiirin yaşamsal bir karşılığı, o günlerdeki gibi kapsayıcı olmaz. Zaten kullanan da kalmadı bu sözcükleri ve benzerlerini. Anlaşılan o ki kentleşme, üretim ilişkileri, üretim biçimi, teknolojik gelişme, bazı sözcükleri eskitebiliyor. Şiir yazarken bu konuda da düşünmeli şair. Hayatla örtüşen sözcüklerden vazgeçmemeli.

Türkiye’de dil ve ideoloji konusu da tam anlaşılmış değil. Öncelikle, dilin kültürel üstyapı kurumu olmadığını görmek gerekiyor. Söz varlığı ve kuralları ile dil, kendiliğinden ideolojik olmaz. Dil, kendiliğinden taraflı değildir çünkü. Dil, onu kullanan toplumsal öznelerin ideolojisine göre içerik kazanır. Bilindiği üzere; sözcükler, sözlüklerde ölüdür, cansızdır. Kullana göre biçimlenmeye, anlam edinmeye başlar her biri. Şu örnek yeterince açıklayıcı olabilir: Hem Hitler, hem de Bertolt Brecht Almanca konuşup yazıyordu. Her ikisinin de ana dili Almancaydı ama söylediklerinin içeriği

Önemli olan, geçmişteki geleceği ve gelecekteki geçmişi görebilmek; şiiri bu kavrayışla yazabilmektir.

tamamen karşıtı. Demek ki dil kendiliğinden değil, kullanana göre bir içerik, bir ideoloji yükleniyor. Dilin, dolayısıyla sözcüklerin kullanana göre bir anlamlarının olduğu söylenebilir. Aynı sözcüklerle biri yalan söyler, bir başkası gerçeği açığa çıkartır. Unutmamalı ki kurulan her cümle dilin bir yorumudur ve bir ideoloji içerir.

• *Bu derinlikte düşünülmediği için, şiirin kolayca yazılabileceğini sandıklarından olacak, herkes şiir yazıyor. Şiir yazmak isteyenlerin kendilerini bir şiir eğitiminden geçirmeleri gerekmiyor mu? Bu konuda uyarıcı saptamalara gereksinme var.*

Herkesin şiir yazmasını, karikatür çizmesini, resim yapmasını; kısacası sanatın herhangi bir alanıyla ilgilenmesini özellikle desteklemek gerektiğine inanıyorum. Böylesi bir uğraşı, insanı arındırır, yeteneğin gelişmesini sağlar, boş şeylerle uğraşmaktan uzaklaştırır; ama her yazılanı da şiir diye dayatmamak gerekir. Bu açmaza düşmemek için, öncelikle hangi metnin şiir olduğunu, şiir değeri taşıdığını bilmeli insan. Bunun için de kendini bir şiir eğitiminden geçirmeli, şiir sanatına ilişkin bir donanım edin-

melidir. Çünkü her şair kendinden önce yazılan şiirlerin, o deneyimlerin bir bileşkesi olmak zorundadır. Bu bileşkeye ekledikleriyle kendi şiirini kurabilir, kendi olur. Şiir yazan birçok insan böyle düşünmüyor. Ya bir iki şairle kendini sınırlıyor, giderek onların kötü bir kopyası oluyor ya da etkilenecek istemiyorum, o yüzden hiçbir şairi okumuyorum diyerek, böylesine aptalca bir gerekçeyle şair olunacağını sanıyor. Bugün Türk şiirinin enkaza dönüşünün nedenidir bu. Türk şiirinin ustalarını okumak, özümlemek gerekiyor öncelikle. Türkçenin olanaklarını keşfetmek, yeni olmanın gizini çözümlemek gerekiyor. Bu doğrultuda yapılacak her iyi şey, Türk şiirine çalışmak olacaktır. Bunu yapanlar, kendi şiirine de çalışmış olur.

Türkiye’de milyonlarca insan şiir yazıyor demek abartı olmaz. Sanal ortamlarda yayımlanan şiirlere bakılarsa kolayca görülür bu şiir enflasyonu. Bunlardan altı yüz kadarı herhangi bir dergide şiir yayımlamayı da başarmış durumda. Bunlardan bazılarının yayımladığı yazılardan Türkçeyi bildikleri hemen saptanabiliyor. Yazım kurallarına uydukları da söylenemez. Anlatım bozukluklarıyla yüklü oluyor kurdukları şiir cümleleri. Bilinen o ki dilsel hataları sakladığı için şiir yazarların sayısı da az değil. Yaptıkları yanlışları, dilsel sapma diye savunanlar da var. Oysa şiir yazmaya kalkışmadan önce Türkçeyi öğrenmeli insan. Dil üzerine düşünmeyen biri

entelektüel de olamaz. Böyle olduğu için entelektüel şairlerimiz yok denecek kadar az. Türkçeyi bilmeyenlerin egemen olduğu bir Türk şiiri var. Ne yazık ki böyle.

- ***Türkiye’de edebiyat sosyolojisi, şiir sosyolojisi üzerine yapılmış derinlikli çalışmalar yok. Daha çok, bilgiden yoksun yönelimler, modalar belirleyici oluyor. Bu konudaki sapmalarınız uyarıcı olabilir.***

Yakın geçmişe bakılabilir hemen. 1970’li yıllarda güncel olay ve olgular birebir şiirde yansıtılırdı. Çok da okunurdu bu şiirler. Düzey çok düşünce, güncelin şiire girmesine karşı çıkıldı, şiirde güncellik olmaz denildi. 1980’den sonra bu anlayış kabul de gördü. Yaşanılardan iyice uzaklaşıldı. Kitabileşmiş bir şiir yazılmaya başlandı. 1980’lerde “çan, İsa, çarmıh, zangoç...” sözcükleri üzerine kurulu şiirler, yoğun olarak yazılmaya başlandı. Arapça, Farsça sözcüklere yaslananlar oldu. Olmayan bir yaşantının şiirleriydi bunlar. Oysa esinleyici olan yaşamdır ve gereken sözcükleri

de sunar. Bu görülmedi. Bu çıkmazı sezenler, sessiz sedasız yaşanılana dönmeye başladı. Bunlar da hayat denilince, sadece kendi hayatlarını anladılar. ‘Bir kişilik şiirler’ yazmaya başladılar. Güncel karşı çıkanların aklına, nedense; “Güncel olan yazılır, yeter ki şiirden ödün verilmesin.” demek gelmedi, bunun gereği yapılmadı. Görülen o ki yaşamı gözetken bir bilinç işleyişte olsaydı, şiir bu denli hayatın dışına düşmezdi. Sanırım, geçmişi ve geleceği içerecek biçimde güncel olanı yazmalı şair. Şiirin buna gereksinmesi var. Önemli olan, geçmişteki geleceği ve gelecekteki geçmişi görebilmek; şiiri bu kavrayışla yazabilmektir.

- ***Okuyarak değil, sadece duyarak öğrenen ve bununla yetinen bir toplum size göre. Nedir gözleminiz?***

Ne yazık ki öyle. 1970’li yıllarda okumaya alışan bir toplum olacaktık ki 12 Eylül Darbesi gerçekleşti. Herkes kitaplarını çöpe attı, gömdü, yaktı. Korkunun kaynağı oldu kitaplar. 1990’lı yıllardan sonra gelişen İnternet ise okumayı bütünüyle sildi yaşıttan. Hiç okumadan şair olmak isteyen şiir heveslilerinin de işine geldi bu. Oysa okumadan, poetik bilgileri edinip kullanır hâle gelmeden hiç kimse kendi şiirini bulamaz. Kendini şiir eğitiminden geçirmemiş birinin elinde sadece duyguları vardır. Duygu önemli ama bir metni şiir kılmaya yetmez bu. Nereden bakılırsa bakılsın, herkes duygu insanıdır zaten. Buradan bakınca, duygularla yetinmeye kalkışmak da anlamsızlaşıyor. Ustaca yazılmış şiirleri, o deneyimleri bilmeden hiç kimse yazdıklarını şiir kılmaz. Bu bile anlaşılmış değil. Yoksa

gülünç gerekçelerle okumamayı savunan şiir heveslilerin sayısı bu kadar çok olmazdı.

- *Şairlerin Türkçe üzerine yeterince düşünmediğini vurgulayan birçok yazınız var. “Şiir geldi çekim eklerine dayandı” adlı yazınızda; Türkçede çekim eklerinin ne denli önemli olduğuna vurgu yapıyorsunuz. Ayrıca Türkçenin söz varlığının da şiirlere yansımadığını söylüyorsunuz. Biraz açabilir misiniz bu konuları?*

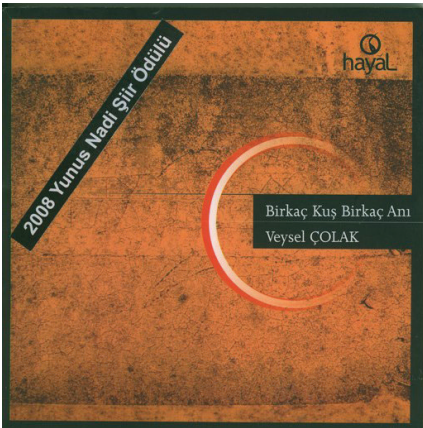
Sözcükler önemli elbette; ama Türkçede çekim eklerini kullanmadan anlamlı bir cümle kuramazsınız. Sadece buyruk kipi için bu kural geçersizdir. “Gel, al, git...” gibi buyruk cümleleri çekim eki almaz ama bunlar da anlamlı cümlelerdir. Bir metni ören, anlamı örgütleyen temel öğeler çekim ekleridir. Şiirde çarpıcı anlamlar oluşturma biricik olanıdır bu ekler. Öte yandan bazı sözcükler çekim eki almadan bağlamı içerisinde kullanıldıklarında eksiltili bir cümle değeri kazanabilir. Örneğin sözün getirip dayattığı noktada birine ‘Eşek!’, ‘Odun!’, ‘Bencil!’ ...denilebilir. Bu tür

Kendini şiir eğitiminden geçirmemiş birinin elinde sadece duyguları vardır. Duygu önemli ama bir metni şiir kılmaya yetmez bu.

kullanımlarda, sözcükler cümle değeri kazanır. Bu tür kullanımlar, şiir için önemli bir olanaktır.

Türkçenin söz varlığının şiirlerde yansımadığını gösterecek çok örnek verilebilir. Örneğin deyimler. Herhangi bir dili biliyor olmak, o dilin söz varlığını kusursuz kullanabilmeyi gerektirir. Türkçenin, deyimler bakımından zengin bir dil olması, özellikle şiir için büyük bir olanaktır. Çünkü deyimlerin oluşumunda belirleyici olan mecaz, şiir için vazgeçilmezdir. Behçet Necatigil’in, ‘*şiir yazmak için, mecaz bilgisi şarttır.*’ saptamasını da anımsayarak, deyimler üzerine derinliğine düşünülmelidir. Ne yazık ki bu yapılmıyor. Türkçenin söz varlığında önemli bir ağırlık oluşturan deyimler, neredeyse unutulmuş gibi. Deyimlerden uzaklaşmak, şiirde dili eksikli kılıyor. Dahası şiirde dili güçsüzleştiriyor. Türkçenin söz varlığını bütünüyle içermeli şiir. Dahası deyimleri anlamak, şiir dilinin ne olduğunu anlamaktır. Böyledir, ama nedense düşünülüyor bunlar.

- *Şairin konumlanması, toplumu da şiirden uzaklaştırdı. Şiirle düşünen,*

aşık olan, felsefe yapan, kendini anlatan... bir toplum değiliz artık. Şiir bireysel olarak yazılan, ama toplumsal olarak tüketilen bir kültür ögesi değil mi? Bunun sosyolojik bir açıklaması olmalı.

Elbette üzücü bir durum bu. Yapılan paneller, verilen konferanslar artık ilgi çekmiyor. Bunun nedeni, “İnsanlar öğrenme isteğini yitirdi.” denilerek açıklanamaz. Özellikle şiir konulu etkinliklere bakınız. Konuşmacıların hiçbirinin hazırlık yapmadığını göreceksiniz. Yapılan konuşmanın da bir planı olmalı, bunu bile uygulayamıyor konuşmacılar. O an aklına geleni otomatik olarak söylemekle yetiniyor her biri. Bu da dinleyiciye itici geliyor. Dinleyici böylesi bir etkinliğe katıldığında cebinde soruları vardır. En azından bu sorulardan birinin yanıtı almak, düşünce uçları edinmek ister. İşte bu gereksinim karşılanamıyor. Çünkü yapılan her konuşmanın bir düşünce yazısının karakteristik özelliklerini taşıması gerektiği unutulmuş. Daha kötüsü, yapılan konuşmaların bir ana fikri bile yok. Durum böyleyken, insanlar niye dinlesin ki sizi. Böylesi konuşmacılar, salonda konuyu çok iyi bilen en az birinin bulunduğunu, onun karşısında düştükleri komik durumu düşünseler, yüzleri kızarır mı? Sanmıyorum, öylesine yüzsüzler çünkü. Öncelikle giderilmesi gereken sorunlardan biri bu işte.

• **1980’lere kadar “Toplumcu Gerçekçi” şiirin Türkiye’de belirleyici bir ağırlığı vardı. Bütün tartışmalar bu şiir anlayışı üzerinden yapılırdı.**

Herhangi bir dili biliyor olmak, o dilin söz varlığını kusursuz kullanabilmeyi gerektirir. Türkçenin, deyimler bakımından zengin bir dil olması, özellikle şiir için büyük bir olanaktır.

Şiir adına bir açılım da getiremedi bu tartışmalar. Böyle olması da doğaldı. Şiir, önerilen bir kalıba uygun yazılmayı kabul etmez çünkü. Şiir üzerine durmadan düşünen biri olarak bu konuya nasıl bakıyorsunuz?

Doğru bir saptama yapıyorsunuz. “Sosyal Realizm, Sosyalist Gerçekçilik, İnkılapçı Realizm, İhtilâlcî Gerçekçilik” adlandırmaları, zamanla, “Toplumcu Gerçekçilik” olarak son biçimi almış ve kullanılagelmiştir. Bu sanat disiplininin sınıfsal bakışı, ideolojik göndermeleri, emek-sermaye çelişkilerini ortaya koyması ve bunlarla yetinmesi nedeniyle büyük eleştiriler almıştır. Şiir üzerinden geliştirilen ideolojik kavgalar gündemde tutulmuştur hep. Oysa toplumcu olmak, toplumu gözetmek benimsenseydi; toplumcu şiirin estetik boyutu üzerine düşünülür ve bu gerçekleştirilirdi. Kötü şiir, politikaya sığınmaktan kurtulurdu. Öte yandan iyi bir şairin estetik değerlerden ödün vermeden her temayı işleyebileceği görülürdü. Şiirde ideolojinin olmayacağını savunanlar da olmazdı. Bu sağlandığında şiir de yaşanılardan

bu denli yalıtılmamış olurdu. Bu kaygılarla olsa gerek Memet Fuat “*Toplumsal Gerçekçilik*” adını önermiş, şiirin (sanatın) toplumsal olan her şeyi içerebileceğini ortaya koymuştu. Bugünlerde ‘*Toplumsal Gerçekçilik*’ adlandırmasının kullanılması, şiirin toplumsallığının benimsendiğini gösteriyor denilebilir ama genel olarak toplumsal bir şiir yazılmıyor. Sanırım, şiirin yaşamla ilişkilenmesi için bu konuda derinliğine düşünülmesi gerekiyor. Bunun verimleri alındığında, şiir yeniden insanla buluşacaktır. Gereksinilen budur.

• *Siz bunları söylüyorsunuz ama şiirde anarşist olmayı savunan, bunu yeraltı edebiyatı diye öne çıkartan, üstelik yaygınlık da kazanan toplumsal bir çevre var. Bu yönelime bir itirazınız var mı?*

Öncelikle şunu söyleyeyim: bir şeyleri hak etmek için bunun gereği yapılmalıdır. Hiç çalışmayan, ekonomik, politik mücadelelere girmeyen, doğayı ve namuslu insanların geleceğini gözetmeyen, bütün çıkmazları zorlamayan, karşısına çıkartılan du-

varları yıkmayı denemeyen, örgütleyen ve örgütlenen olmadan şiirde ve yaşamda bir aykırılık geliştirilemez. Aykırılaştıkça, bir çaresizliğin, bir çözümsüzlüğün sonucudur. Bireyin bu noktaya varması gerekir. Bu süreçlerden geçmeyenlerin bohem takılıp, hayatı uyuşturucu ile algılayanların aykırı (anarşist) olarak tanımlanması; dahası, bunun şairliğin bir gereği sayılması kabul edilemez.

• *Söyleşiyi tamamlarken sormak isterim: Bu söyleşide söyledikleriniz, sizi ve sizin şiirinizi de bağlıyor diyebilir miyiz?*

Kesinlikle bu sorumluluğu üstlenirim. Ben şiir bilgilerimi okuduklarımdan ve deneyimlerimden ediniyorum. Şiir yazarken bulduğlarımı, ürettiğim düşünceleri hemen yapıyorum. Türk şiirinin gelişimine bir katkı koymak olarak görüyorum bunu. Birbirini tartmak anlamında tartışmaya değil; ortaklaşa düşünmeye çağırıyorum şiir ilgililerini. Şiir, bu içtenliği hak ediyor. Yani ne yapıyorsam, bu içtenliğe yaslanarak yapıyorum.